

Pěstování průmyslové řepky na plochách uvedených do klidu

Dr. Wolfgang RÖHL

ROSTOCK

Bílá kniha Evropské komise pro společnou strategii a akční plán „Energie pro budoucnost: Obnovitelné zdroje energie“ (citace 1) předvídá do roku 2010 pokrýt 12% hrubé vnitřní spotřeby EU obnovitelnými zdroji energie. Iniciativa Evropské komise a Evropského parlamentu pro biopaliva předloží toto stanovisko pro oblast paliv. Do roku 2010 by mělo pocházet přibližně 5,75% spotřeby paliv z biogenních zdrojů (citace 2). V současnosti je to 0,5%. Těchto pár čísel názorně ukazuje, že společenská úloha zemědělství se mění. Doplnkově vedle zajištění výživy obyvatelstva budou přinejmenším v průmyslových zemích nabývat na významu stále více dodávky surovin a energie do průmyslu.

Poznatek, že rostlinné oleje mohou sloužit jako palivo pro spalovací motory, není nový. Již spalovací motor představený Rudolfem Dieselem na Světové výstavě 1900 byl poháněn podzemnicovým olejem. V patentové listině z roku 1912 uvádí vizionář Diesel: „Potřeba rostlinného oleje jako paliva může být dnes nepatrná. Ale takové produkty mohou být do budoucna právě tak důležité jako petrolej a produkty z uhelného dehtu dnes.“ (citace 3)

V následujícím bude ukázáno, které potenciály pro pěstování řepky jakož i nasazení řepkového oleje jako biopaliva obstojí, jak toto bude moci být v přítomnosti a budoucnosti využíváno.

Zdroje pro biosuroviny: plochy uvedené do klidu

Při výrobě obnovitelných surovin hraje pěstování nepotravinářské řepky na plochách uvedených do klidu zvláštní roli. V roce 1992 vytvořilo Evropské společenství reformu tržních mechanismů společné zemědělské politiky s cílem vyhnout se nadprodukcí potravin. Jako vyrovnání pro plánované snížení intervenčních cen byly zavedeny plošné vyrovnávací platby na základě historických původních ploch a regionálních výnosů. Předpoklad pro jejich využití ale byl, že určitá část zemědělsky využívané půdy musí být uvedena do klidu, to znamená, že nesmí být využívána pro produkci potravin. Jako vyrovnání za náklady na ozelenění a ošetřování ploch jakož i připadající fixní náklady byla zavedena prémie za uvedení půdy do klidu.

Podle nařízení (EWG) 1765/92 Rady ze dne 30.6.92 mohou být plochy uvedené do klidu využívány pro výrobu surovin. Prováděcí předpisy (citace 4) pamatují na to, že zemědělec, který bude pěstovat obnovitelné suroviny na plochách uvedených do klidu, musí toto doložit odběratelskou smlouvou se zpracovatelským průmyslem, potažmo s obchodníkem.

Rozsah pěstování obnovitelných surovin (řepka, slunečnice, soja) na plochách uvedených do klidu je ovšem omezen v rámci světových obchodních jednání (Blair – House dohody) na ekvivalent 1,0 mil. t sojových šrotů. Podle SCHARMERA (citace 5) to odpovídá cca 1,2 mil. ha řepky nebo 1,4 mil. t biodieselu. Od roku 2001 ale už toto uspořádání není Evropskou komisí používáno. Pro probíhající kola světových obchodních jednání se usiluje o odstranění tohoto omezení, protože z důvodu trvalého rozvoje v zemědělství tak jako v ochraně životního prostředí a zdrojů není možné na něm dále trvat (citace 6).

Usnesením Evropské rady z 24./25.3.1999 k reformnímu balíku „Agenda 2000“ byla stanovena procentní sazba ploch uvedených do klidu na období 2000 až 2006 na 10%. V rámci zveřejněného poločasů hodnocení agrární politiky EU ale komise navrhla odstranit nynější prémii za uvedení půdy do klidu (276 EUR/ha) a tím i stimulaci pěstování obnovitelných surovin a nahradit ji „CO₂ kreditem“ na zaplacení náhrady za využití oxidu uhličitého (45 EUR/t suché biomasy – nemusí jít o přesný překlad). Ten má být nadále zaveden při současném omezení pěstební plochy na 1,5 mil. ha pro energetické plodiny. Při rozdělení nejvyšší garantované plochy mezi členské státy má v minulosti realizované pěstování energetických plodin brát ohled na plochy uvedené do klidu. Tím se používání nepotravinářských kultur završuje a rozšiřuje se jejich současné pěstování.

V tabulce 1 jsou vybrané pěstitelské plochy nepotravinářské řepky. Přitom je rozlišeno, zda tato řepka byla na základních plochách potravinářských nebo na plochách uvedených do klidu.

Tabulka 1: Pěstování řepky jako obnovitelné suroviny v Německu v letech 1997 – 2001 (citace 7)

Rok	Pěstování obnovitelných surovin (řepky)		Součet (ha)
	na „potravinářských“ plochách (ha)	na „půdách v klidu“ (ha)	
1997	80 000	107 000	187 000
1998	76 000	143 270	219 270
1999	10 000	359 740	369 740
2000	75 000	332 978	407 978
2001	140 000	324 006	464 006
5-ti letý průměr	76 200	253 399	329 599

Pěstování řepky v SRN jako obnovitelné suroviny v sledovaných 5 letech nepřetržitě rostlo. Bylo dosaženo nejvyššího pěstitelského objemu stejně jako dosud nejvyššího průměrného výnosu (36,9 q/ha) v roce 2001. Na základě relativně konstantní spotřeby řepkového oleje v potravinářství a surovinové oblasti jsou přebytečná množství produktu odbytována jako nepotravinářská řepka. To bylo možné, protože v Německu došlo k rozšíření produkčních kapacit (tab. 2), které společně se zahraničními zpracovateli byly schopny tato množství přijmout. Došlo k tomu, že rozdíl cen mezi potravinářskou řepkou (farmářská cena 22,50 až 24,00 EUR/q) a nepotravinářskou řepkou

(20,00 až 22,00 EUR/q) (citace 8) byl menší než v předchozích letech, což přispělo rovněž k zvýšenému odbytu v nepotravinářské oblasti. Tato tendence se prosadila také v tomto roce. Podle údajů Zemského výzkumného ústavu pro zemědělství a rybářství Meklenbursko – Přední Pomořansko je v současnosti placeno farmářům za potravinářskou řepku 22,75 EUR/q a za nepotravinářskou řepku 22,49 EUR/q. Pro zemědělskou praxi má současné skoro stejné očekávání zisku z výroby za potravinářskou a nepotravinářskou řepku za následek, že intenzita pěstování a tím i výnosy na plochách uvedených do klidu jsou téměř stejné jako na základních plochách.

Z tabulky 2 lze rovněž vyrozumět, že rozsah ploch potravinářské řepky k získávání biopaliv v závislosti na trhu stolních olejů silně klesl oproti pěstování nepotravinářské řepky na plochách uvedených do klidu.

Navýšení pěstování řepky na plochách uvedených do klidu dokládá, že němečtí pěstitelé řepky dobře obstáli při rozdělování dříve zmíněného 1,5 mil. ha. Německo disponovalo v roce 2001 více než 41% pěstování olejnin na plochách uvedených do klidu (citace 5). Politováníhodné je, že výsevem 2002 kleslo pěstování nepotravinářské řepky na plochách uvedených do klidu o 5,3% oproti předchozímu roku. Obzvláště silný je pokles ve spolkové zemi Meklenbursku – Předním Pomořansku - v hlavní zemi SRN v pěstování řepky. Tam bylo pěstováno dokonce o 20,4% méně (citace 2).

Průmysl rozšiřuje výrobní kapacity pro biodiesel

Jak je vysvětleno, využití v nepotravinářské oblasti je předpokladem pro příjem nejen dosavadní prémie za uvedení půdy do klidu, ale také budoucího „CO₂ kreditu“. Zpracovatelské podniky zřetelně rozšířily svoje kapacity a ty se ještě budou dále rozšiřovat. (tab. 2). Tímto způsobem mohou být pro zemědělství v současnosti získány další zdroje příjmů a také redukovány emise CO₂.

Tab. 2 Rozvoj produkce bionafty z nepotravinářské řepky

Rok	Výroba bionafty (t)	Citace č.	Zpracovatelská kapacita v SRN v t bionafty pro nepotravinářskou řepku	Citace č.
1998	100 000	(11)	50 000	(10)
1999	-	-	149 000	
2000	250 000	(9)	200 000	(11)
			286 000	
2001	560 000 *		460 000	(10)
2002	800 000 *		730 000	
2003	-	-	1 100 000	

**) údaj zahrnuje produkci zahraničních kapacit pro německý trh*

Na základě údajů je zřetelné, že zpracovatelské kapacity německých tukových závodů v roce 2002 mohly pokrýt jen 91% celkové produkce na biodiesel. Chybějící množství na biodiesel muselo být dokoupeno ze zahraničí. Pravděpodobně se to od roku 2003 změní. Potom by bylo dle mínění MENNERICHA (11) pro vytížení zpraco-

vatelských podniků potřeba cca 924 000 ha řepky. – tedy 2x více než kolik bylo pěstováno v roce 2001 pro nepotravinářské účely. Pokud bude zachován pěstitelský objem pro nepotravinářskou řepku vykazovaný pro rok 2001 v tab. 1, musela by být potravinářská řepka na nepotravinářské účely ve značném měřítku nahrazena nebo by muselo být dokoupeno olejně semeno ze zahraničí.

Obojí by v závislosti na dostupnosti a cenovém rozdílu mezi potravinářskou a průmyslovou řepkou mohlo vést ke zdražení biodieselu. Také proto by bylo žádoucí rozšíření pěstování nepotravinářské řepky na plochách uvedených do klidu. Za určitých předpokladů (překročení základní plochy, zachování termínů pro nahlášení pěstování nepotravinářské řepky na Spolkový úřad pro výživu a zemědělství - BLE, uzavření smlouvy o odběru) by byla možná změna určení pěstitelských ploch.

Závěry

Pěstování řepky na plochách uvedených do klidu stejně jako použití vyrobeného řepkového oleje na biodiesel nabízejí možnost vyšší tvorby hodnot ve venkovském prostředí, protože je dodatečně realizován přírodní (přirozený) výnos. Před omezením pěstování jakož i rozdělením celkové plochy na základě historických pěstitelských rozsahů na členské státy v průběhu hodnocení v polovině „Agendy 2000“ Evropskou komisí by měl být rozsah pěstování nepotravinářské řepky na plochách uvedených do klidu co nejvíce rozšiřován. Vznikající dodatečná potřeba průmyslové řepky také nabízí možnosti odbytu řepky státům střední a východní Evropy před vstupem do EU.

Literatura

- ANONYM; Jetzt wird es eng für Biodieselanlagen; -In: dlz (2001)9. – S. 141 - 143
- EUROPÄISCHE KOMMISSION; Energie für die Zukunft: Erneuerbare Energieträger; - Weißbuch für eine Gemeinschaftsstrategie und Aktionsplan; KOM (1997)599 vom 26.11.1997
- MENNERICH, J.; Non-Food-Raps – Lohnt sich der Anbau auf Stilllegungsflächen 1999/2000; -In: Top Agrar (1999)6. – S. 94 - 95
- MENNERICH, J.; Raps: Wie die Landwirte ohne Wertschöpfung verbessern; -In: Top Agrar (2002)3. – S. 140 - 141
- SCHARMER, K.; Biodiesel – Energie- und Umweltbilanz Rapsmethylester; Bonn(2001) – 57 S.
- SPECHT, M.; Meister aller Klassen – Lebensmittel, Futtermittel, Kraftstoff und mehr – Raps ist an seiner Vielseitigkeit nicht zu überbieten; -In: Neue Landwirtschaft (2001)9. S. 38 – 40; Agrarberichte Mecklenburg-Vorpommern
- TÜV Bayern; Biodiesel für Fahrzeuge; -In: Zukunftstechnologien für die Praxis (ca. 1996) – 53 S.
- UFOP; Biodiesel: Fakten – Argumente – Tipps; Berlin (2003) – 38 S.
- UFOP; Energie ernten: UFOP stellt Raps-Studie und 10-Punkte-Plan vor; -In: Neue Landwirtschaft (2002)12. – S. 54
- Verordnung (EWG) Nr. 334/93 der Kommission vom 15. Februar 1993; mit detaillierten Durchführungsbestimmungen für die Nutzung stillgelegter Flächen zur Erzeugung von Ausgangserzeugnissen, die in der Gemeinschaft zu nicht in erster Linie für Lebens- und Futtermittelzwecke bestimmten Erzeugnissen